

Betoni taipuu moneen – Jopa huippudesigniin

Minnamaria Koskela

taidehistorioitsija, toimittaja
Kulttuurikompassi

HB-Betoniteollisuuden tavoitteena oli kehittää tuote, joka ei liity varsinaisesti omaan toimialaan, mutta käyttää betonia raaka-aineena.

– Halusimme luoda jotain, joka poikkeaa arjestamme ja tuo siihen iloa ja huumoria. Olimme valmiita satsaamaan muotoiluun ja tuotekehittelyyn, yhtiön toimitusjohtaja *Virpi Nieminen* kertoo.

HB:n digimarkkinoinnin suunnittelija *Turkka Saarikoski* pohti, voisiko betonista valmistaa funktionaalista esinettä, joka toimisi myös keulakuvana yritykselle.

– *Eero Aarnion* muotokieli on hauskaa ja kujeilevaa. Esineet ovat tuhtirakenteisia, joskus jopa möhkällemäisiä ja sopivat hyvin betonista toteutettaviksi. Ensimmäinen mielestäni oli Aarnion *Puppy* eli koiranpentu, mutta se osoittautui teknisesti mahdottomaksi, sillä sen päällä on liian painava, jolloin painopiste olisi jäänyt liian korkealle. Klassikkoesine *Ponyn* tanakka muoto osoittautui helpommaksi toteuttaa betonisena, *Saarikoski* kertoo.

Betoni kiehtoo muovin mestaria

Muotoilija, sisustusarkkitehti ja professori *Eero Aarnio*, 84, ikonisen *Pallo-tuolin* (1966) isä, tunnetaan parhaiten innovatiivisena muovin muotoilijana. Hän on suunnitellut kalusteita, pienesineitä ja valaisimia useille kansainvälisille yrityksille, kuten italialaisille *Alessille* ja *Magisille*. Suomessa Aarnion tuotteita valmistaa muun muassa *Melaja Oy*.

Vieraammaksi materiaaliksi jäänyt betoni kiehtoo Aarniota, ja hän on pitkään pohtinut

Betonia hyödyntävän taiteen määrä on viime vuosina kasvanut mittavan ympäristörakentamisen myötä. Viime keväänä lanseerattiin betonista valettu suurikokoinen design-esine *Betoniponi*. Se on suomalaisen muotoilun grand old manin *Eero Aarnion* ja jyvaskyläläisen *HB-Betoniteollisuus Oy:n* tiiviin yhteistyön tulos.

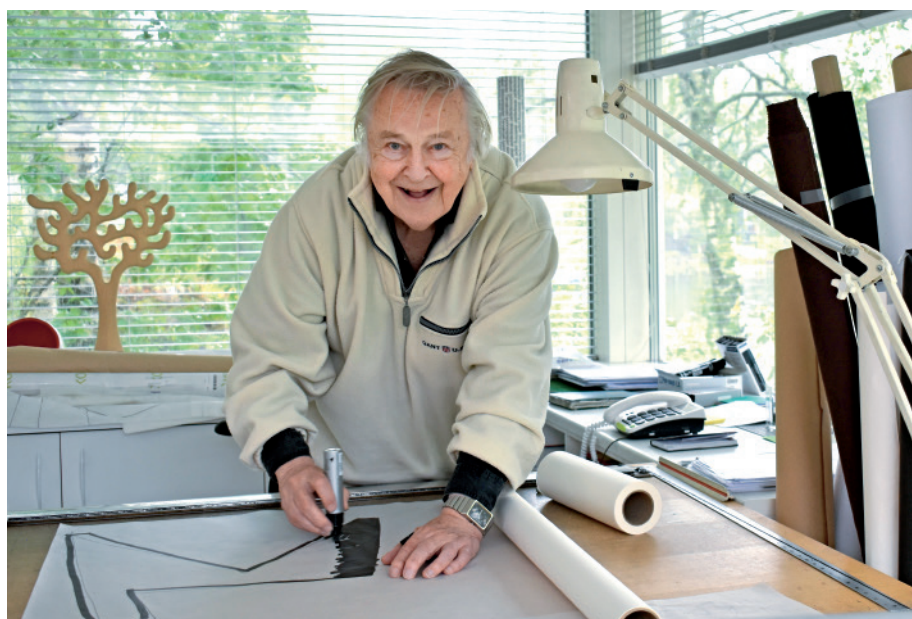
betonin ja muotoilun yhdistämistä. Yhteydenotot betonialan toimijoihin eivät kuitenkaan tuottaneet tulosta. Asia ei kiinnostanut yrityksiä ja resurssipulaakin valiteltiin. Kun *HB-Betoniteollisuus* lähestyi muotoilijaa syksyllä 2015, hän oli heti valmis yhteistyöhön.

– Innostuin ideasta heti valtavasti. Sovittiin *HB:n* edustajien kanssa tapaaminen Jyväskylään. Se oli mun ensimmäinen visiitti betoni-*tehtaalla*, *Eero Aarnio* sanoo.

Korkeasta iästään huolimatta *Eero Aarnio* suunnittelee yhä aktiivisesti. Hän herää joka aamu kello kuusi ja ryhtyy aamukahvin jälkeen suunnittelemaan suuren työpöytänsä ääreen.

1 *Eero Aarnio* työhuoneessaan *Veikkolassa*. Hänen muotokielensä on huumorintajuista ja leikkisää, kuten muotoilija itsekin.

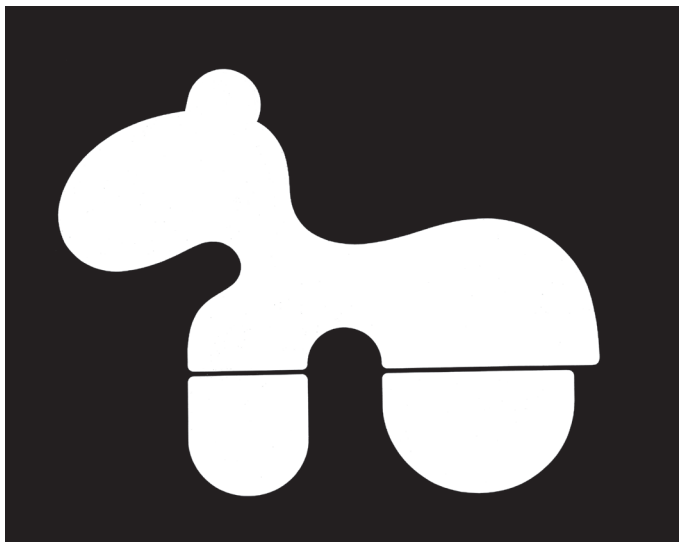
2 *Ponilla* on monta funktiota: se on liikenne-este, istuin ja veistos. Kirkkaan värityksen ansiosta se näkyy jo kaukaa, mikä lisää turvallisuutta.

Minnamaria Koskela

Minnamaria Koskela

Eero Aarnio

3

HB-Betoniteollisuus

4

Aarnio piirtää käsin mittakaavalla 1:1. Piirtämisen ohella Aarnio tekee prototyyppejä, joiden muovailu on plastisuudessaan kuin kuvanveistoa. Hänen työhuoneensa sijaitsee ateljeekodin yhteydessä, joten maestro voi välillä ratkoa ongelmia kotisohvalla.

– Usein parhaat ideat syntyvätkin rennosti köllötellessä. Koti on tärkeä paikka. Teemme kaiken vaimoni *Pirkon* kanssa yhdessä. Jos joku suunnitelma ei Pirkon mielestä toimi, hän vetää kruksit sen yli. Täydennämme hyvin toisiamme.

Taiteelle kyllä, kompromisseille ei

Jyväskylässä toimiva HB-Betoniteollisuus on merkittävä ympäristöbetonituotteiden valmistaja. Tehtaalla on oma tuotekehitysosasto, joka vastaa niin sanottujen normituotteiden, kuten pihakivien, harkkojen ja portaiden suunnittelusta. Muunlaista muotoiluosaamista hankitaan tarvittaessa talon ulkopuolisilta asiantuntijoilta, kuten nyt Eero Aarniolta.

Aarnio on varhaisimpia suomalaisia muotoilijoita, joka on ymmärtänyt brändäämisen merkityksen. Aikana, jolloin muotoilu ihanteena

oli anonyymius ja yleispätevyys, Aarnio pani persoonansa peliin, antoi mediallyle haastatteluja ja nimesi suunnittelemansa esineet kupliksi, palleiksi, puppyiksi ja poneiksi.

– Periaatteessa jokaisella firmalla pitäisi olla oma designeri. Ei riitä, että teet tuolin tai pöydän. Tuotteeseen pitää saada mukaan mediaseksikkyyys tai miksi sitä nyt kutsutaan. Kuluttajalle pitää tulla sellainen tunne, että hitto ton mä haluan, Aarnio pamauttaa!

Muotoilija suhtautuu työhönsä intohimoisesti ja tinkimättömästi, minkä betonitehtaan väki sai omakohtaisesti kokea, tosin positiivisessa mielessä. Aarnion innostuneisuus tarttui muihinkin, jopa betonitehtaan raavasiin miehiin, joita ajatus pulleista betoniponeista aluksi huvitti.

– Ei riitä, että tuote on hyvä ja toimii, vaan sen täytyy olla täydellinen ja jollain lailla mielenkiintoinen. Ponin kirkas väritys on saanut kehuja. Liikenne-este, joka ei näy, voi olla vaarallinen. Suuri paino, yli 200 kiloa, on tavallaan rasite, toisaalta sen myötä esinettä ei niin vaan liikutella, Aarnio pohtii.

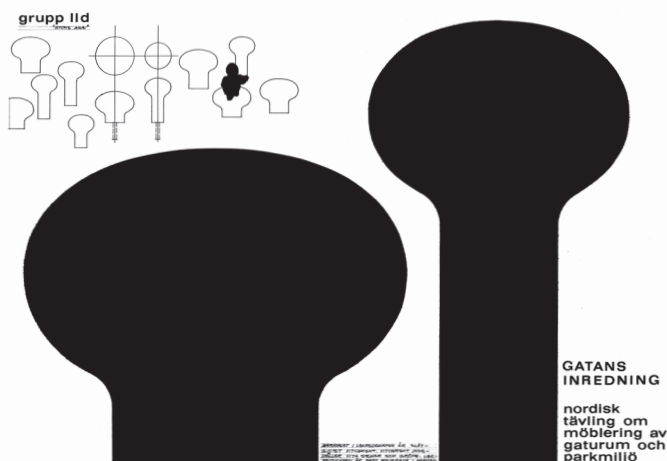
HB:lle yhteistyö muotoilijan kanssa oli uusi, opettavainen kokemus.

– Emme ole aiemmin tehneet vastaavanlaista yhteistyötä taiteilijan kanssa. Muotin suunnittelussa, osien valamisessa ja niiden kiinnityksessä oli paljon haasteita, joiden ratkaiseminen vaati aikaa. Välillä koko asia oli pitkään tauolla, mutta onneksi hidaskäyttö sopi sekä meille että Aarniolle. Kesti pitkään ennen kuin ymmärsimme, että kaiken pitää mennä just eikä melkein. Kun kyseessä on taideteos, taiteilija saa päättää kaikesta, eikä kompromisseja tehdä, Virpi Nieminen kertoo.

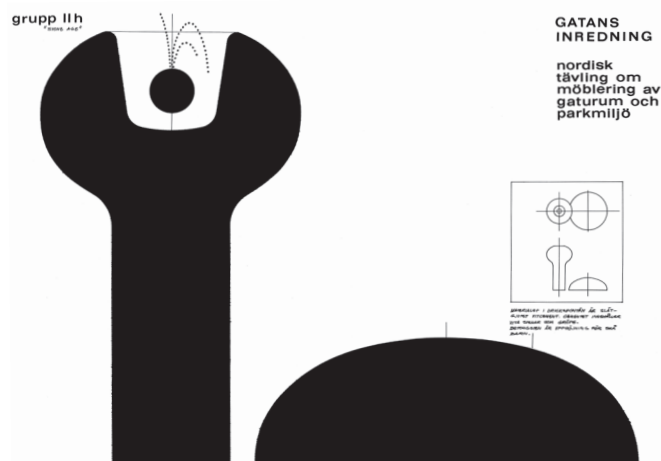
Betoniponeilla suuri imagollinen arvo

Betoniponit valmistetaan Jyväskylässä tuotepäällikkö *Jarmo Mannisen* alaisuudessa.

– Ponin muoto on vaativa. Autenttisen muodon luominen oli erittäin haastavaa. Alun perin meillä oli ajatus siitä, että poni voidaan valmistaa kertavaluna. Ensimmäinen yritys meni kuitenkin pieleen, ja ymmärsimme, että poni täytyy valaa useassa osassa ja lopuksi koota palasista.

5

6

Eero Aarnion arkisto

3 Ponipiirros vuodelta 1956.

4 Lasikuituinen valumuotti on Finn-Form Oy:n valmistama. Betoniponi maksaa noin 1500 euroa arvonlisäveroineen.

5,6 Aarnion ensimmäinen suunnitelma, jossa materiaalina on käytetty betonia, on Gatans Inredning-kilpailuvoitto Ruotsista vuodelta 1965. Puistoihin toteutettiin suihkukaivoja, pieniä kukkuloita ja tolppia vaaleasta betonista.

7 Parikymppinen Eero Aarnio ensimmäistä ponia muovailemassa Puumalassa kesällä 1956. Materiaalina styroksi ja muovailuvaha.

8 Suomalaista huippumuotoilua edustavat betoniponit tuovat iloa ja väriä rakenteilla olevalle Kankaan alueelle Jyväskylään.

Pirkko Aarnio

7

8

Minnamaria Koskela

Prosenttikulttuurin tuo taidetta Jyväskylän Kankaalle

Minnamaria Koskela, taidehistorioitsija, toimittaja

Kirkasväriset betoniponit tervehtivät tulijaa Kankaan rakenteilla olevan kaupunginosan edustalla Jyväskylässä. Suomalaista huippumuotoilua edustavat ponit antavat esimakua siitä, että lähivuosina alueelle hankitaan ilahduttavaa, nokkelaa ja ihmisläheistä taidetta. Uudentyyppisestä kaupunkiympäristöstä, jossa sekä asutaan, työskennellään että opiskellaan, tulee merkittävä taiteen ja kulttuurin työssija.

Kangas on Jyväskylän merkittävin aluekehityshanke, jonka suunnitelmat ulottuvat vuoteen 2035 asti. Entisen Kankaan pape-ritehtaan alueella arvioidaan tulevaisuudessa asuvan noin 5000 ja työskentelevän noin 2100 ihmistä. Aluetta kehitetään prosenttikulttuuriperiaatetta noudattaen eli kulttuuriin ja taiteeseen varataan noin 1 % rakentamisen kustannuksista. Vuoteen 2035 mennessä taiteeseen ja kulttuuriin ohjautuu noin 5,5 miljoonaa euroa, joista suurin osa saadaan rakennuttajilta.

Taiteella on merkittävä rooli alueen identiteetin muotoutumisen kannalta. Taide otetaan huomioon jo suunnitteluvaiheessa ja integroidaan osaksi rakentamista. Moneen käyttöön taipuva betoni

7 Jyväskylän Kangas. Aluetta kehitetään prosenttikulttuuriperiaatetta noudattaen. Taide integroidaan osaksi rakentamista. Betoni on yksi alueen päämateriaaleista.

on yksi Kankaan alueella hyödynnettävistä materiaaleista. Rakennusten julkisivuihin ja sisätiloihin toteutetaan graafisen betonin menetelmin teoksia, jotka auttavat ihmisiä hahmottamaan tiloja tai toimivat opasteina. Pysyvien ja väliaikaisten taideteosten lisäksi alueella järjestetään kulttuuritapahtumia, kuten teatteria, akrobatiaa ja musiikkiesityksiä.

Monista osista koostuva lasikuituinen betonimuotti vaati lukuisia tunteja insinööriyötä ja useita prototyyppikerroksia. Vaikka HB:n betonitehtaalla tekninen toteutus on viety niin pitkälle kuin mahdollista, sisältyy jokaisen betoniponin valmistamiseen runsaasti käsityötä. Jo pelkän muotin kokoaminen edellyttää osien liittämistä toisiinsa 32 pultilla.

Valamisen jälkeen betonin täytyy vielä kuivua. Sitten on vuorossa viimeistely, maalaus ja pintakäsittely. Lopputuloksena on sileäpintainen, pyöreänmuotoinen esine, jonka päälle on mukava istahtaa. Ponilla on monta funktiota: se toimii myös liikenne-esteenä ja sen ohjaajana sekä ympäristötaideteoksena.

Kirkasvärinen, sympaattinen betoniponi on tuonut positiivista näkyvyyttä niin valmistajalleen kuin koko betoniteollisuudellekin.

– Betoniponeilla on meille suuri imagollinen arvo, Nieminen painottaa.

– On upeaa voida yhdistää sanat design ja laatu sanaan betoni. Kevään ja kesän aikana olemme saaneet betoniponeista paljon positiivista palautetta yleisöltä ja asiakkailtamme. Jatkamme hyvin sujunutta yhteistyötä Ero Aarnion kanssa. Seuraavaksi kehittelemme betonista puistonpenkkiä, markkinointipäällikkö Heli Rantanen valottaa.

Concrete yields itself also to top design

Cooperation between the Grand Old Man of Finnish design, Ero Aarnio, and Jyväskylä-based company HB-Betoniteollisuus Oy has produced a large-scale work of design art cast in concrete: a concrete pony.

Ero Aarnio, a designer, interior architect and Professor, is best known as an innovative designer of plastics. He has designed furniture, small objects and luminaires for several international companies.

Aarnio is fascinated by concrete, a material he is less familiar with, and he has for a long time thought about combining concrete and design. Aarnio's design language is joyful and playful. The objects are of a sturdy construction, sometimes even bulky, and well suited for execution in concrete.

According to Aarnio, it is not enough that a product is good and functional, it must be perfect and interesting in some way. The bright colouring of the pony has been complimented. An invisible traffic barrier can be dangerous. The pony weighs more than 200 kilograms, which makes it cumbersome, but also difficult to move on a whim.

The shape of a pony is not easy to produce. Originally the idea was to cast the pony in a

single pour. However, the use of several fiberglass forms for casting and then assembling the parts into a pony proved to be the right solution. Once the concrete has hardened, the pony goes through a finishing, coating and surface treatment process. The end result is a smooth, round object that provides a comfortable seat. The pony serves many functions: it can be used as a traffic barrier or to guide traffic, and also as environmental artwork.

Traffic barriers poured in concrete in the shape of animals have been produced also on an industrial scale. Sculptor Pekka Jylhä designed for the City of Vantaa a concrete pig, and Lemminkäinen took on their production. The first pigs were created in 1998. Today, they are manufactured by Rudus Oy.

Rodus also produces smaller and lighter traffic barriers in the shape of a rabbit, designed by sculptor Paula Blåfield.

Rudus Oy

8

Iloa lapsille ja pehmeyttä imagoon

Minnamaria Koskela

Jo ennen Eero Aarnion ja HB-Betoniteollisuuden kehittämää betoniponia valmistettiin Helsingin kaupungin käsityöpajalla betonista kilpikonna, etanoita, leppäkerttuja, muurahaisia ja pupuja, jotka maalattiin iloisin värein. Piiripuutarhuri *Jukka Toivosen* vuonna 1991 perustama paja työllisti parhaimmillaan sata työtöntä. Betonisten ajoesteiden ohella pajalla valmistettiin puisia maatilan eläimiä, kuorma-autoja, toteemipylväitä – kaikkea sellaista, mikä teki leikkipuistojen lapset onnellisiksi.

– Olin 1990-luvun alussa puutarhurina Helsingin kaupungilla ja vastasin Itä-Helsingin puistoista. Itä-Helsingillä oli huono maine, ja halusin nostaa alueen profiilia. Perustin käsityöpajan, jossa ryhdyin pienen porukan kanssa valmistamaan hauskoja betonisia eläinhahmoja ankeiden ajoesteiden tilalle, Toivonen muistelee.

– Lähdimme liikkeelle siitä, että tuotteiden pitää olla sympaattisia, turvallisia ja helppoja valmistaa. Pyöreämuotoisuus oli tärkeä lähtökohta, sillä pyöreäkulmainen esine on helpompi irrottaa valumuotista kuin teräväkulmainen, hän lisää.

Käsityöpajan tuotteet herättivät kiinnostusta ulkomaita myöten, ja niistä olisi Toivosen mielestä voinut kehittää menestyvän brändin. Helsingin kaupunki kuitenkin lakkautti käsityöpajan toiminnan vuonna 2011 kustannussyihin vedoten.

Eläinhahmoisia betonisia liikenne-esteitä on valmistettu myös teollisesti. Kuvanveistäjä *Pekka Jylhä* suunnitteli Vantaan kaupungille betoniporsaan, jota Lemminkäinen ryhtyi

valmistamaan. Ensimmäiset possut syntyivät vuonna 1998 ja saivat nimekseen muun muassa Urpo, Aatos, Roosa ja Roope.

Nykyisin betoniporsaita valmistaa *Rudus Oy*. – Ihmiset tykkäävät possuista. Ne herättävät heissä hyvää mieltä, Ruduksen maisematuotteiden markkinointipäällikkö *Pirkko Merisalo* kertoo.

Rudus valmistaa myös possuja pienempiä ja sirompia jäniksen muotoisia ajo-esteitä, jotka on suunnitellut kuvanveistäjä *Paula Blåfield*.

– Pitkälti käsityönä valmistettavien tuotteiden valmistuskustannukset ovat melko korkeat, joten valmistusmäärät vuositasolla eivät ole isoja. Jänöjen ja possuuden arvo on imagollinen. Ne tuovat pehmeyttä kovaksi mielletylle toimialalle, *Merisalo* pohtii.

8 Pekka Jylhän suunnittelema betoniporsas on läpivärjättyä betonia.

9 Eläinhahmoiset ajoesteet valmistetaan tilauksesta. Jänön on suunnitellut Paula Blåfield.

Rudus Oy

9